

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
Філологічний факультет
Кафедра сходознавства імені професора Ярослава Дашкевича

Затверджено
на засіданні кафедри сходознавства
імені професора Ярослава Дашкевича
філологічного факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка
(протокол № 1 від 28.08.2023 р.)

Завідувач кафедри

доц. Ольга МАКСИМІВ

Силабус з навчальної дисципліни
“Історія релігійно-етичних вчень Близького Сходу”

що викладається в межах ОПП «Близькосхідні студії: перська і турецька мови та літератури (переклад включно)» другого рівня вищої освіти для здобувачів спеціальності 035 Філологія спеціалізації 035.067 Східні мови та літератури (переклад включно), перша – перська

**Силабус курсу «Історія релігійно-етичних вчень Близького Сходу»
2023-2024 навчального року**

Назва курсу	Історія релігійно-етичних вчень Близького Сходу
Адреса викладання курсу	Львівський національний університет ім. Івана Франка м. Львів, вул. Університетська, 1.
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	філологічний факультет, кафедра сходознавства імені професора Ярослава Дашкевича
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	03 Гуманітарні науки 035 філологія 035.067 східні мови та літератури (переклад включно), перша – перська
Викладачі курсу	Стельмах Марта Юріївна, к. філол. н., доцент кафедри сходознавства імені професора Ярослава Дашкевича
Контактна інформація викладачів	marta.stelmakh@lnu.edu.ua
Консультації по курсу відбуваються	в день проведення практичних
Сторінка курсу	https://philology.lnu.edu.ua/course/istoriia-relihiyno-etychnykh-vchen-blyzko-ho-skhodu
Інформація про курс	Вибіркова дисципліна для студентів I курсу освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» ОПП «Близькосхідні студії: перська і турецька мови та літератури (переклад включно)», що викладається у першому семестрі в обсязі 4 кредита (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS). Курс створено, щоб ознайомити студентів з основними тенденціями розвитку релігійних вчень країн Близького Сходу; представити основні особливості сучасних релігійних практик у країнах Близького Сходу.
Коротка анотація курсу	Курс “Історія релігійно-етичних вчень Близького Сходу” є важливим складовим елементом у підготовці фахівців з перської та турецької мови і літератури. Курс присвячений вивченню основних етапів та хронології становлення основних релігій Близького Сходу через призму суспільно-політичних подій. Студент познайомиться з основними термінами та поняттями зороастризму та ісламу. Докладно розглядатиметься ідеологія та догматика цих релігійно-філософських вчень.
Мета та цілі курсу	Метою курсу є ознайомити студентів з основними тенденціями розвитку релігійних вчень країн Близького Сходу; представити основні особливості сучасних релігійних практик у країнах Близького Сходу; сформулювати уявлення про релігійні вчення в країнах Близького Сходу з врахуванням національної унікальності та культурних і релігійних взаємовпливів.
Література для вивчення дисципліни	1. Балягузова О. Релігійний фактор у міжнародних відносинах (на прикладі ісламського фундаменталізму). <i>Емінак: Науковий щоквартальник</i> . 2008. № 1-4(3). С. 96-104.

2. Битка В.В. Трансформація зороастризму у новий та новітній час. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/>
3. Бондарук О. Міфи народів світу: Посіб. з літ. народів світу для серед. шк. /Міжнар. фонд "Відродження"; Худож. Т.Москаль, М.Москаль. Л.: Просвіта, 1997.
4. Висоцький А. А. Авеста – священна книга зороастризму *Зарубіжна література в школі*. Х.: Основа, 2015. № 11/12. С. 2–11
5. Горбаченко Т., Лубський В., Лубська М. Історія релігій Світу. К. : Центр навчальної літератури, 2019. 536 с.
6. Герчанівська П. Е. Різноманіття форм ісламу: інваріантність і варіативність *Культура і сучасність* : альманах. 2020. № 2. С. 3-9
7. Іслам: історія і сучасність [Текст]: Навчально-методичний посібник / В. І. Лубський, Є. А. Харьковщенко, М. В. Лубська, Т. Г. Горбаченко. К.: «Центр учбової літератури», 2014.
8. Коран. Переклад смислів українською мовою / Переклад з арабської М.Якубовича. К. : ДУМУ «УММА», 2017. 608с.
9. Кримський А.Ю. Вибрані сходознавчі праці в 5 томах. Том IV: Іраністика. Київ : Інститут сходознавства НАН України, «Стилос», 2008. 388 с.
10. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу. Курс лекцій. Навч. посіб. К., 1996. 480 с
11. Латигіна Н.А. Іслам: шлях крізь століття : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 360 с.
12. Лубський В. І., Лубська М.В. Історія релігій: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] [2-ге вид.]. К.: Центр учбової літератури, 2009. 776 с.
13. Мельник В. Теорія і практика маздакізму: соціально-правовий аспект. *Вісник Львівського університету*. Серія філос.-політолог. студії. 2020. Випуск 30. С.183-190
14. Рубель В.А. Історія середньовічного Сходу: Тематична хрестоматія. К., 2011.
15. Старовойт А.В. Особливості релігії стародавніх єгиптян. *Вісник студентського наукового товариства*: збірник наукових праць студентів, магістрантів і аспірантів / за заг. ред. О. В. Мельничука. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2022. Вип. 26. 207
16. Ямпольська Л. М. Іслам і сучасний світ: Навчально-методичний посібник для студентів історичного факультету. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2017. 190 с.
17. Ahmed Leila. *Women and Gender in Islam: Historical Roots of a Modern Debate*. Foreword by Kecia Ali. Yale University Press, 2021. 312 p
18. Amanat Abbas. *Apocalyptic Islam and Iranian Shiism*. I.B.Tauris, 2009. 305 p
19. Bonner Michael. *Jihad in Islamic History: Doctrines and Practice*. Princeton University Press, 2006. 221 p
20. Boyce M. *A history of zoroastrianism*, v. 1, Leiden—Köln, 1975
21. McHugo John. *A Concise History of Sunnis and Shi'is*. Georgetown University Press, 2017. 346 p.
22. Formichi Chiara. *Islam and Asia: A History*. Cambridge University Press, 2020. 348 p.
23. Rezakhani K. *Mazdakism, Manichaeism and Zoroastrianism*: In

	Search of Orthodoxy and Heterodoxy in Late Antique Iran. <i>Iranian Studies</i> . 2015. Vol. 48. Issue 1. Pp. 55–70 24.Zaehner R. C. The dawn and twilight of Zoroastrianism, N. Y., [1961]
Тривалість курсу	Семестр (1)
Обсяг курсу	120 годин, з них лекції – 16 годин, практичних занять – 16 годин, самостійна робота – 88 годин.
Очікувані результати навчання	Після завершення цього курсу студент повинен знати : <ul style="list-style-type: none"> • знати: загальні тенденції, основні факти та етапи становлення та розвитку релігійних вчень країн Близького Сходу, основні течії і напрями цих вчень, основоположні ідеї та релігійних діячів, фактори культурних і релігійних впливів; найвидатніші писемні пам'ятки релігійних вчень країн Близького Сходу. • вміти: орієнтуватися в основних тенденціях розвитку релігійних вчень країн Близького Сходу; знаходити вияви культурних та релігійних впливів одних релігійних вчень на інші.
Ключові слова	світові релігії, іслам, Коран, зороастризм, Авеста, маніхейство, маздакізм
Формат курсу	Очний
Теми	* СХЕМА КУРСУ
Підсумковий контроль, форма	залік
Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з історії країн Близького Сходу
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	пояснювально-ілюстративний метод (лекція, пояснення, бесіда), демонстрування з використанням технічних засобів, методи стимулювання і мотивації навчання, частково-пошуковий метод, дослідницький метод, бесіда, дискусія
Необхідне обладнання	Ноутбук, проектор
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	Система оцінювання рівня навчальних досягнень ґрунтується на принципах ЄКТС. Підсумковий семестровий контроль передбачений у формі заліку через виставлення оцінки за результатами поточної успішності. Оцінювання поточної успішності проводиться за 100-бальною шкалою. Максимальна кількість балів – 100. Бали за поточну успішність нараховуються так (подано максимальну кількість балів, яку може набрати студент): <ul style="list-style-type: none"> - практичні: 70% семестрової оцінки (виконання завдань на практичних заняттях, підготовка рефератів), максимальна кількість балів 70; - модульні контрольні роботи (тести): 30% семестрової оцінки, максимальна кількість балів 30. Кожна контрольна (модульна) робота складається з тестових завдань із можливістю обрати правильну відповідь. Правильно виконаним вважається завдання, якщо студент вибрав і позначив правильну відповідь у бланку відповідей. Роботи оцінюються за шкалою 15 балів кожна і містять 15 питань. Правильна відповідь на кожне питання оцінюється в 1 бал. Практичні заняття оцінюються в 40 балів (5 балів за кожне заняття)

	<p>5 балів - здобувач в повному обсязі виконав завдання практичного заняття, відповідь повна, змістовна, логічна;</p> <p>4 бали - здобувач в повному обсязі виконав завдання, але у відповіді допустив незначні помилки;</p> <p>3-1 бали - здобувач виконав завдання частково, у відповіді допускає суттєві помилки;</p> <p>0 балів –здобувач не виконав завдання.</p> <p>Виконання індивідуальних завдань оцінюється в 30 балів (10 балів за кожен реферат).</p> <p>10 балів – тему реферату розкрито у повному обсязі, матеріал викладено логічно з відповідними висновками, здобувач показує глибокі знання з теми реферату, впевнено і докладно відповідає на поставлені запитання під час захисту;</p> <p>9-8 балів – тему реферату розкрито у повному обсязі з незначними помилками або неточностями, але в цілому матеріал викладено логічно з відповідними висновками, під час захисту здобувач показує знання з теми реферату, майже впевнено відповідає на поставлені запитання;</p> <p>7-6 балів – тему реферату розкрито у повному обсязі з незначними помилками або неточностями, матеріал викладено здебільшого логічно, з нечітко сформульованими висновками, під час захисту здобувач виявляє невпевненість, показує слабкі знання з теми реферату, не завжди дає вичерпні відповіді на запитання;</p> <p>0 балів – реферат не виконано взагалі, або тему реферату не розкрито, немає висновків або вони носять декларативний характер, під час захисту здобувач не може відповісти на жодне поставлене запитання з теми.</p> <p>Академічна доброчесність: Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.</p> <p>Література. Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих</p> <p>Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що студенти відвідають усі заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усіх строків визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом.</p>
Питання до заліку	Бали нараховуються на основі активності на практичних, індивідуальних завдань (самостійної роботи), модульних контрольних робіт
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.

Схема курсу

тиж.	Тема, план, короткі тези	Форма заняття, год	Література	Завдання, год	Термін виконання
Модуль 1. Доісламські вірування на Близькому Сході					
1	Релігія в структурі духовних цінностей людства. Сутність та соціальна природа релігії. Форми релігійних уявлень в стародавньому світі. Класифікації національних релігій. Ієрархічність та політеїзм. Теократія та культу царів: Єгипет та Вавилон	лекція, 2год	Горбаченко Т., Лубський В., Лубська М. Історія релігій Світу. К. : Центр навчальної літератури, 2019. 536 с. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу. Курс лекцій. Навч. посіб. К., 1996. 480 с Лубський В. І., Лубська М.В. Історія релігій: підруч. К.: Центр учбової літератури, 2009. 776 с.	Характеристика та аналіз давніх релігійних вчень: хетська релігія, фрігійська релігія, сирійсько-фінікійська, халдейська, 8 год	Протягом семестру
2	Міфологія країн Близького Сходу. Міфологія давнього Єгипту. Релігійні культу і обряди. Піднесення авторитету бога Амона-Ра. Уявлення стародавніх єгиптян про смерть і культ потойбічного існування. Піраміди. Роль жрецтва у суспільстві. Релігійні традиції Межиріччя. Космологія. Пантеон богів та демонологія. Храми-зіккурати. Уявлення про потойбіччя.		Горбаченко Т., Лубський В., Лубська М. Історія релігій Світу. К. : Центр навчальної літератури, 2019. – 536 с. Лубський В. І., Лубська М.В. Історія релігій: підруч. К.: Центр учбової літератури, 2009. 776 с. Старовойт А.В. Особливості релігії стародавніх єгиптян. <i>Вісник студентського наукового товариства: збірник наукових праць студентів, магістрантів і аспірантів / за заг. ред. О. В. Мельничука.</i> Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2022. Вип. 26. 207 с	читати міфи і легенди (єгипетська «Книга мертвих», месопотамська «Пісня про Гільгамеш»), 6 год	До практичних занять
3	Пантеон індоіранської племінної релігії. Маздаїзм. Передумови виникнення зороастризму. Заратушта і його вчення Зороастризм як релігія східноіранських племен: основні божества і догматика. Мітраїзм. Поширення культу Мітри в Малій Азії та Римській імперії, його вплив на формування християнства.	лекція, 2год	Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу. Курс лекцій. Навч. посіб. К., 1996. 480 с Горбаченко Т., Лубський В., Лубська М. Історія релігій Світу. К. : Центр навчальної літератури, 2019. 536 с. Лубський В. І., Лубська М.В. Історія релігій: підруч. К.: Центр учбової літератури, 2009. 776 с.	Підготовка індивідуальних завдань (рефератів): Життя і діяння Заратушти. Географія виникнення і розповсюдження зороастризму Зороастризм в імперії Ахеменідів, 6 год	Протягом семестру
4	Авеста – священна книга зороастризму. Структура і зміст Авести. Епічні та історичні	практичне заняття, 2год.	Висоцький А. А. Авеста – священна книга зороастризму <i>Зарубіжна література в школі.</i> Х.: Основа, 2015.	Читати уривки з Авести, інших зороастрійських	До практичних занять

	перекази Авести. Міфологія в Авесті. Інші космогонічні зороастрійські твори		№ 11/12. С. 2–11 Лубський В. І., Лубська М.В. Історія релігій: підруч. К.: Центр учбової літератури, 2009. 776 с.	творів, 6 год	
5	Зороастризм як державна релігія династії Сасанідів. Єретичні рухи в імперії Сасанідів Вчення Мані. Маніхейські пам'ятки Маздакізм. Історія руху і основи релігійно-філософського вчення	лекція, 2 год	Горбаченко Т., Лубський В., Лубська М. Історія релігій Світу. К. : Центр навчальної літератури, 2019. 536 с. Мельник В. Теорія і практика маздакізму: соціально-правови аспекти. <i>Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії.</i> 2020. Випуск 30. С.183-190 Rezakhani K. Mazdakism, Manichaeism and Zoroastrianism: In Search of Orthodoxy and Heterodoxy in Late Antique Iran. <i>Iranian Studies.</i> 2015. Vol. 48. Issue 1. Pp. 55–70	Підготовка індивідуальних завдань (рефератів): Життя і вчення Мані Життя і вчення Маздака Християнство на Близькому Сході, (6 год)	Протягом семестру
6	Доля зороастризму після занепаду Сасанідської держави. Зороастризм у сучасному світі. Вплив зороастризму на християнство і юдаїзм Вплив зороастризму на філософські системи європейських народів.	лекція, 2 год	Битка В.В. Трансформація зороастризму у новий та новітній час. URL: http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/7360/1/Вутка%20V.%20V..pdf Лубський В. І., Лубська М.В. Історія релігій: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] [2-ге вид.]. К.: Центр учбової літератури, 2009. 776 с.	Підготовка індивідуальних завдань (рефератів) Становище релігійних меншин в сучасному Ірані, 6 год	Протягом семестру
7-8	Авеста як релігійна книга. Інші зороастрійські культові тексти. Особливості зороастрійської культової системи. Ритуали. Молитви. Свята. Одяг. Поховальні обряди. Символіка вогню в зороастризмі Модульна контрольна робота	практичне заняття, 4 год	Лубський В. І., Лубська М.В. Історія релігій: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] [2-ге вид.]. К.: Центр учбової літератури, 2009. 776 с.	Читати уривки з Авести, інших зороастрійських творів 8 год	До практичних занять

Модуль 2. Іслам як релігійно-філософське вчення

9	<p>Історія виникнення і поширення ісламу. Політична та релігійна діяльність пророка Мухаммеда. Перші праведні халіфи. Вчення про Аллаха. П'ять стовпів ісламу. Коран. Арабські завоювання.</p>	лекція, 2 год	<p>Іслам: історія і сучасність [Текст]: Навчально-методичний посібник. / В. І. Лубський, Є. А. Харьковщенко, М. В. Лубська, Т. Г. Горбаченко. К.: «Центр учбової літератури», 2014. Латигіна Н.А. Іслам: шлях крізь століття : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 360 с. Горбаченко Т., Лубський В., Лубська М. Історія релігій Світу. К. : Центр навчальної літератури, 2019. 536 с.</p>	<p>Підготовка індивідуальних завдань (рефератів): Життя пророка Мухаммеда. Діяльність чотирьох «праведних халіфів» Арабський халіфат. Особливості теократичної держави Завоювання арабами Ірану. 6 год.</p>	Протягом семестру
10	<p>Структура та зміст Корану, його основні положення. Догматичні та культові настанови в Корані. Основні структурні одиниці Корану – аят і сура, їхня символіка.</p>	практичне заняття, 2 год.	<p>Іслам: історія і сучасність [Текст]: Навчально-методичний посібник. / В. І. Лубський, Є. А. Харьковщенко, М. В. Лубська, Т. Г. Горбаченко. К.: «Центр учбової літератури», 2014. Коран. Переклад смислів українською мовою / Переклад з арабської М.Якубовича. К. : ДУМУ «УММА», 2017. 608с. Горбаченко Т., Лубський В., Лубська М. Історія релігій Світу. К. : Центр навчальної літератури, 2019. 536 с.</p>	Читання уривків Корану, 8 год.	До практичних занять
11	<p>Основи ісламської віри Основні положення мусульманської догматики. Зведення ісламських наук. Формування ісламського права, історії та філософії. Особливості мусульманського права та моралі (шаріат)</p>	лекція, 2 год	<p>Іслам: історія і сучасність [Текст]: Навчально-методичний посібник. / В. І. Лубський, Є. А. Харьковщенко, М. В. Лубська, Т. Г. Горбаченко. К.: «Центр учбової літератури», 2014. Латигіна Н.А. Іслам: шлях крізь століття : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 360 с.</p>	<p>Підготовка індивідуальних завдань (рефератів): Розвиток середньовічної мусульманської науки і культури (за регіонами, галузями або персоналіями) 6 год</p>	Протягом семестру

12	<p>Особливості віровчення, культу і організації ісламу Мусульманські свята та обряди Культово-обрядові центри ісламу Заборони в ісламі Становище жінки в ісламі</p>	практичне заняття, 2 год	<p>Ahmed Leila. Women and Gender in Islam: Historical Roots of a Modern Debate. Foreword by Kecia Ali. Yale University Press, 2021. 312 p Іслам: історія і сучасність [Текст]: Навчально-методичний посібник / В. І. Лубський, Є. А. Харьковщенко, М. В. Лубська, Т. Г. Горбаченко. К.: «Центр учбової літератури», 2014. Латигіна Н.А. Іслам: шлях кризь століття : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 360 с.</p>	Читання уривків Корану, 6 год.	До практичних занять
13	<p>Розкол ісламу, перші громадянські війни. Рух хариджитів і його духовно-політичні особливості. Основні течії сунітського ісламу. Сунітська теологія у середні віки Суфізм та особливості його організації Загальна характеристика процесу реформації в ісламі в новий час. Ваххабізм. «Джихад» в епоху мусульманської реформації XIX в. Еволюція концепції «джихаду».</p>	лекція, 2 год	<p>Лубський В. І., Лубська М.В. Історія релігій: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] [2-ге вид.]. К.: Центр учбової літератури, 2009. 776 с. Герчанівська П. Е. Різноманіття форм ісламу: інваріантність і варіативність <i>Культура і сучасність</i> : альманах. 2020. № 2. С. 3-9 Ямпольська Л. М. Іслам і сучасний світ: Навчально-методичний посібник для студентів історичного факультету. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2017. 190 с. Bonner Michael. Jihad in Islamic History: Doctrines and Practice. Princeton University Press, 2006. 221 p.</p>	Підготовка індивідуальних завдань (рефератів): Вплив релігійно-філософських течій ісламу на розвиток літератури (на вибір), 6 год.	Протягом семестру
14	<p>Опозиційний іслам (шиїзм). Розвиток теології шиїзму. Боротьба шиїтів за владу. Імамати – шиїтські держави. Релігійно-політична опозиція шиїтів у мусульманському світі. Шиїзм – державна релігія Ірану. Напрямки всередині шиїзму – ісмаїліти, кармати, алавіти, зейдити. Джафаритський мазгаб.</p>	лекція, 2 год	<p>Іслам: історія і сучасність : Навчально-методичний посібник. / В. І. Лубський, Є. А. Харьковщенко, М. В. Лубська, Т. Г. Горбаченко. К.: «Центр учбової літератури», 2014. Amanat Abbas. Apocalyptic Islam and Iranian Shiism. I.B.Tauris, 2009. 305 p Ямпольська Л. М. Іслам і сучасний світ: Навчально-методичний посібник для студентів історичного факультету. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2017. 190 с.</p>	Підготовка індивідуальних завдань (рефератів): Причини виникнення і особливості розвитку течій в ісламі (на вибір), 6 год.	Протягом семестру

15-16	<p>Роль ісламського фактору в сучасному світі.</p> <p>Формування і розвиток ідеологічних постулатів у ісламі</p> <p>Традиціоналізм і модернізм в ісламі.</p> <p>Ісламський фундаменталізм.</p> <p>Модульна контрольна робота</p>	<p>практичне заняття, 4 год</p>	<p>Балягузова О. Релігійний фактор у міжнародних відносинах (на прикладі ісламського фундаменталізму). <i>Емінак: Науковий щоквартальник</i>. 2008. № 1-4(3). С. 96-104.</p> <p>Ямпольська Л. М. Іслам і сучасний світ: Навчально-методичний посібник для студентів історичного факультету. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2017. 190 с.</p>	<p>Причини виникнення і особливості розвитку ісламського фундаменталізму, 10 год.</p>	<p>До практичних занять</p>